

INDLEDNING: SUPERVISION OG VEJLEDNING

Af Anne Birgitte Døssing¹, Birgitte Petersen² & Charlotte Glintborg³

Mens der er tydelige forskelle mellem supervision og vejledning, er der også overlappende forhold. Supervision er oprindelig udviklet i de arenaer, hvor der foregår psykoterapeutisk behandling, og angives i både internationale og nationale undersøgelser som værende et af de vigtigste bidrag til psykoterapeuters faglige udvikling og karrieremæssige udvikling (Rønne-
stad & Orlinsky, 2005; Jacobsen & Nielsen, 2014). Vejledning er en individuel eller kollektiv rådgivningsfunktion med det formål at støtte vejlednings-
søgende, typisk studerende, i at træffe egne beslutninger og udvikle egne faglige kompetencer. Supervision og vejledning kan samtidig siges at have det til fælles, at de begge beskæftiger sig med et mellemmenneskeligt forhold, hvor et bestemt emne, forløb eller udviklingsfokus er i centrum, og hvor rammer, muligheder, opfattelser af læring og refleksion samt forudsætningerne for dette er væsentlige at forholde sig til.

Supervision har opnået stor udbredelse, og det anvendes i dag også inden for andre områder end det psykoterapeutiske, blandt andet til at kompetenceudvikle medarbejdere i store dele af social-, sundheds- og undervisningssektoren. Ligeledes er vejledning et udbredt arbejdsrum og anvendes inden for forskellige områder som f.eks. undervisning, projektudvikling og faglig udvikling inden for flere sektorer.

Både inden for vejledning og supervision sker der i øjeblikket en udvikling. Med evidensbølgen i sundhedssystemet generelt har der været fokus på at have en evidensbaseret tilgang til supervision (Falender & Shafranske,

- 1 Anne Birgitte Døssing er cand.psych.aut., specialist i psykoterapi, ph.d. og adjunkt i klinisk psykologi ved Aalborg Universitet. Hendes ph.d.-afhandling omhandler skizofreni i relation til subjektive oplevelser og livstemaer, og hendes interesseområder vedrører klinisk psykologi, psykodynamiske teorier, psykopatologi og psykoterapi. Er sammen med Birgitte Petersen leder af Universitetsklinikken på AAU.
- 2 Birgitte Petersen er cand.psych.aut., specialist og supervisor i psykoterapi, ph.d. i psykologi og adjunkt i klinisk psykologi ved Aalborg Universitet. Hendes forskning omhandler supervisionsområdet, hun har skrevet ph.d. om supervision af psykologkandidater i privat praksis. Er sammen med adjunkt Anne Birgitte Døssing leder af Universitetsklinikken på AAU.
- 3 Charlotte Glintborg er ph.d. i psykologi og adjunkt i rehabiliteringspsykologi ved Aalborg Universitet. Hendes forskning inkluderer studier af de psykosociale følger af at få og leve med en erhvervet lidelse, sygdomsnarrativer og identitetsrekonstruktion – endvidere psykologisk rehabilitering samt effekterne af denne. Sammen med Tia Hansen stifter og leder af Klinik for Handicap og Rehabiliteringspsykologi (KHARE) på AAU.

2014; Milne, 2014), og antallet af undersøgelser og forskningsartikler om forskellige aspekter ved supervisionsområdet er steget betragteligt gennem de senere år. I den forbindelse er der skabt opmærksomhed omkring, hvor mange forskellige elementer der ligger til grund for denne læringspraksis, og om supervision således også er virksom (Hill & Knox, 2013). Inden for undervisningsområdet sker der også en udvikling (Bolognaprocesen, kvalifikationsrammer, akkreditering, fokus på kvalitet og relevans, fremdriftsreform mv.), og med et stærkt fokus på læringsmål som styrende for blandt andet vejledning kommer nye udfordringer (Andersen, 2010), som for eksempel et stort fokus på mål frem for læringsprocesser.

Overordnet set opfattes supervision og vejledning således som forskellige og samtidig overlappende, og begge områder kan belyses og diskuteres ud fra forskellige vinkler: praksis, forskning, teoretiske refleksioner og filosofiske grundsyn, som alle kan siges at farve den måde, supervision og vejledning opfattes på. Dette kommer f.eks. til udtryk i opfattelsen af, hvornår der er tale om "god nok"-supervision eller -vejledning, hvad læring og faglig udvikling indebærer, hvordan konflikter, brud og utryghed håndteres, betydningen af rammer, struktur, proces og relation, samt i det hele taget hvilke aspekter der er vigtige at diskutere, i forståelsen af hvad supervision og vejledning handler om. Dette er blot eksempler, og mange flere kan nævnes, som enten omhandler supervision eller vejledning eller begge dele.

Vejledning og supervision er metoder til at udvikle faglige og personlige færdigheder i professionelle relationer, som er baseret på aftaleforhold. Der vil være en række faktorer, som både optræder i rådgivning, vejledning og supervision, hvilket gør det interessant at få belyst, hvilke særkender de forskellige typer pædagogisk intervention også indebærer.

I dette temanummer af Psyke & Logos belyses supervision og vejledning i bidrag, der går på tværs af begreberne, såvel som bidrag inden for hver af dem.

Forskningsområderne inden for supervisions- og vejledningsområdet spænder vidt og omhandler temaer, som er af både generel og specifik karakter. Eksempelvis de forskellige supervisions- og vejledningsformer, organiseringsmåder og teoretiske traditioner og tilgange, som hhv. supervision (psykodynamisk, kognitiv, personcentreret, narrativ/systemisk, eksistentielt m.fl.) og vejledning (lærings- og pædagogisk-psykologiske teorier) trækker på.

I den første artikel, "Godt begyndt – en minimalistisk supervisionsmodel for noviceterapeuter", belyser Jan Nielsen de tidlige faser af den professionelle supervisionsudvikling, hvor grundlaget for den fremtidige træning og supervision lægges. Her er fokus på, at der er begrænsede retningslinjer for, hvordan supervisionsforløb med noviceterapeuter tilrettelægges, hvorfor artiklen søger at give tre svar på udfordringerne på dette område. For det første argumenteres der for behovet for et kompetenceudviklingssystem, der kan give supervision af noviceterapeuter retning. For det andet fremhæves tera-

peutfaktorer, særligt alliance- og relationelle færdigheder, som det indholdsmæssige fokus i supervision med novicer. Endelig introduceres gruppesupervision som en udbredt supervisionsmetode for noviceterapeuter, som en arena, hvor relationelle færdigheder kan optrænes og udvikles. Der lægges i artiklen vægt på, at der skabes en god debut for supervisander, hvorfor der opfordres til et fremtidigt udviklingsarbejde forskere, undervisere og praktikere imellem, så der kan indhøstes erfaringer med forskellige supervisionsmodeller til dette formål.

Den anden artikel, "Supervisors forskellige roller ved supervision af noviceterapeuter", er skrevet af Birgitte Petersen med udgangspunkt i hendes eget kvalitative forskningsprojekt fra 2015 om supervision af noviceterapeuter inden for rammerne af Dansk Psykologforenings Praksiskandidatordning. Artiklen sætter særligt fokus på undersøgelsens fund i relation til det komplekse felt af ansvarsområder og forskellige roller, som supervisor har inden for denne ordning, herunder magtrelationer, dobbeltroller og betingelser for god supervision. På baggrund af undersøgelsen konkluderes det bl.a., at der er mange implikationer ved supervisors forskellige roller og mulige fordele ved dobbeltroller, for så vidt at supervisor har et højt fagligt niveau og et vist kendskab til supervision som fagdisciplin.

I den tredje artikel, "Reparation af Supervisionsalliancen – Resultater fra en dansk undersøgelse", beskriver Anne Engholm Hedegaard med udgangspunkt i sin egen undersøgelse fra 2016, hvilke faktorer der kan bidrage til reparation af supervisionsalliancen i supervision af psykoterapi. Undersøgelsen viser, at reparation af supervisionsalliancen er en proces, hvor bidrag hertil kan komme blandt andet fra supervisor, supervisand og fra evalueringsprocedurer. Desuden beskrives både supervisors og supervisanders oplevelse af, hvad der potentielt kunne have bidraget til reparation af de alliancesvækkelser, der optræder. Desuden beskrives de reparative elementer i processen, som blandt andet er et resultat af evalueringsprocedurer, supervisionsgruppen og både supervisors og supervisandens bidrag. Her fremgår det blandt andet, at reparation af supervisionsrelationen ikke er noget, den ene part kan gøre uafhængigt af den anden, eftersom der er tale om en relationskabende proces.

I fjerde artikel, "Muligheder og udfordringer i kognitiv adfærdsterapeutisk gruppesupervision", af Krista Straarup sættes der fokus på kognitiv adfærdsterapeutisk gruppesupervision (KAT-GS), som sammenlignet med individuel kognitiv adfærdsterapeutisk supervision indeholder forskellige muligheder og udfordringer. I artiklen beskrives det, hvordan KAT-GS kan praktiseres på en måde, der rummer virksomme læringsmetoder integreret med klassiske principper og metoder i kognitiv adfærdsterapi, ligesom det illustreres, hvordan supervisionsprocessen i KAT-GS kan struktureres på måder, der udnytter gruppens potentiale og sikrer læring og erfaringsdannelse for både gruppen og den enkelte supervisand. Der reflekteres over særlige udfordringer, der kan vanskeliggøre skabelsen af et kreativt og udvik-

lende læringsmiljø, og det diskuteres, hvordan sådanne udfordringer kan imødekommes og håndteres.

I den femte artikel, "Tilbagetrækning i psykoseterapi, modoverføring og behovet for supervision", skrevet af Anne Birgitte Døssing tages der udgangspunkt i nogle bestemte aspekter af psykoterapi med psykotiske patienter, som kan medføre særlige udfordringer for det terapeutiske arbejde set i et psykodynamisk perspektiv. I den forbindelse inddrages aspekter af modoverføring og projektiv identifikation som en måde at belyse nogle af de vanskeligheder på, som terapeuten kan møde i sit terapeutiske arbejde med psykotiske patienter præget af psykisk tilbagetrækning. I supervisionen kan modoverføring og projektiv identifikation her udgøre en væsentlig forståelsesramme for dele af den emotionelle kommunikation mellem terapeut og patient, som kan være vigtig at være opmærksom på i forhold til skabelse af mening, kontakt og tålmodighed i den terapeutiske proces. I supervisionen kan supervisor og supervisand gennem fælles refleksioner over modoverføring og projektiv identifikation potentielt opnå en forståelse af disse i en meningsfuld sammenhæng med patientens kommunikation – med det formål at forstå patienten bedre.

I den sjette artikel, "Sundhedsfaglig supervision – et samtaleunivers", af Eva Just og Else Marie Skadborg behandles sundhedsfaglig supervision, som er en uddannelse, som startede for ca. 25 år siden og har medført mange tilbud om supervision i sundhedsfaglig praksis. Artiklens formål er at beskrive, hvordan de sundhedsfaglige supervisorer arbejder i dag, belyst via litteratur og fire gruppeinterviews af 14 supervisorer, samt litteratur relateret til de temaer, der viste sig i interviews. Undersøgelsen viser, at kendetegn ved den gode *samtale* er vigtigt i alle former for møder, fx rammesætning, positionering, nysgerrighed, indlevelse, perspektivbevidsthed, aktiv lytning og spørgsmål. Supervisorerne bruger deres kompetencer i forskellige sammenhænge, som kan være supervision, uddannelse, teamrefleksion, mødeledelse, debriefing og samtaler med patienter og pårørende.

I syvende artikel, "Skjulte kræfter og processer i vejledningsrummet – Dannelsesperspektiver på projektarbejde og projektvejlederrollen ved universiteterne", forholder Casper Feilberg sig til de ukendte processer og skjulte kræfter i vejledningsrummet i forbindelse med projektarbejde på universiteterne, som ofte er et underbelyst emne i den universitetspædagogiske forskning. Vejleder og den studerende kan begge bidrage til skabelsen af skjulte processer, som kan være både fremmende og afsporende for den studerendes videnskabelige undersøgelse af sin problemstilling og udbyttet af projektforløbet, afhængigt af hvordan disse processer håndteres. Problemstillingen præsenteres inden for rammen af eksistentiel-fænomenologisk og psykoanalytisk teori og illustreres igennem empiriske eksempler. På baggrund af dannelsese teori argumenterer forfatteren for en distinktion mellem uddannelse og dannelse, hvor begge perspektiver er med til at understøtte vejlederen i at navigere hensigtsmæssigt i de dannelsesprocesser, som pro-

jektarbejdet kan sætte fri, og som både er nødvendige for og kan true de studerendes udbytte af uddannelsesaktiviteten.

I ottende artikel, "Fra vi til jeg. At lede vej gennem sorg", skriver Louise Hjørngaard og Chalotte Glintborg om ældre over 65, der mister deres partner, en ofte mangeårig livsledsager. Sådanne tab kan medføre store forandringer, der kan føre til eksistentielle og identitetsmæssige kriser eller for nogle medføre f.eks. depression og angst. På trods af dette er betydningen af tab hos ældre ofte underbelyst og ikke tilstrækkeligt anerkendt. På baggrund af casebeskrivelser af tre interviews foretages en diskursanalytisk undersøgelse af selvkonstruktioner efter tab af en partner. Analysen peger på, at ældre menneskers identitetskonstruktion er afhængig af deres partner, og at der efter tabet opstår et savn efter nye og meningsfulde positioner i samfundet for at kunne rekonstruere sin identitet. Det konkluderes, at undersøgelsen har vigtige praktiske og vejledningsmæssige implikationer for både den individuelle og samfundsmæssige *håndtering* af ældres sorg, ligesom det på et både individuelt og samfundsmæssigt plan er centralt at øge *forståelsen* og *anerkendelsen* af sorg hos ældre.

Under stregen bringer vi artiklen "At hælde storm i et glas vand. Et systematisk litteraturstudie af selvmedicinering hos individer med personlighedsforstyrrelse" af Marie Troelsgaard og Chalotte Glintborg. Hos 38 % af alle, der lever med en personlighedsforstyrrelse, er der et samtidigt misbrug. Artiklen ønsker ved hjælp af et systematisk litteraturstudie at undersøge årsagen til denne sammenhæng og udfordre den gængse selvmedicineringshypotese. Studiet konkluderer da også, at selvmedicineringsforståelsen ikke kan stå alene i sin simple form – bl.a. fordi der i studierne også påvises en sammenhæng mellem positiv affekt og alkoholindtag.

Dernæst sætter Camilla Jørgensen, Maria Thomassen og Chalotte Glintborg i artiklen "Vi er ikke hjernedøde, vi er bare hjerneskadede. Sygdomsfællesskaber for identitetsrekonstruktion hos personer med multipel sklerose og erhvervet hjerneskade" fokus på sygdomsfællesskabers betydning for identitetsrekonstruktion. Erhvervede hjerneskader kan medføre psykosociale problemer og ændringer i individets selvopfattelse, og som en forebyggende indsats anbefales hjerneskaderamte ofte at deltage i sygdomsfællesskaber. Det konkluderes, at sygdomsfællesskaber rummer potentialet for at støtte den enkelte i at konstruere nye værdifulde identiteter.

Slutteligt sætter Tia Hansen og Camilla Frilund Torpe fokus på "Hundeassisteret pædagogik". Artiklen estimerer hundes udbredelse i danske skoler. Derudover resumeres international forskning og retningslinjer vedrørende hundeassisteret pædagogik, og endelig kommer artiklen med forslag og anbefalinger for dansk brug. Undervejs defineres og lokaliseres dyreassisteret pædagogik som nyt forsknings- og praksisområde, og der gives konkrete eksempler på anvendelsesformer.

Vi håber, at vi med dette temanummer af Psyke & Logos om supervision og vejledning kan yde et bidrag til refleksioner over og forskning i forskel-

lige vejlednings- og supervisionsformer, og at vi således kan bidrage til at stimulere til udveksling og udvikling af supervisions- og vejledningspraksis og til potentielle tværvideenskabelige og tværfaglige projekter.

REFERENCER

- Andersen, H.L. (2010). Constructive Alignment og risikoen for en forsimplende universitetspædagogik. *Dansk Universitetspædagogisk Tidsskrift*, 5(9), 30-35.
- Falender, C.A., & Shafranske, E.P. (2014). Clinical supervision: The state of the art. *Journal of Clinical Psychology*, 70(11), 1030-1041.
- Hill, C.E., & Knox, S. (2013). Training and supervision in psychotherapy. In M.J. Lambert (Ed.), *Handbook of Psychotherapy and Behavior Change*, 6th Ed. (775-813). New Jersey: Wiley.
- Jacobsen, C.H., & Nielsen, J. (2014). Psykologer som supervisorer. *Psykolog Nyt*, 1, 20-22.
- Milne, D.L., Sheikh, A.I., Pattison, S., & Wilkinson, A. (2011). Evidence-based training for clinical supervisors: A systematic review of 11 controlled studies. *The Clinical Supervisor*, 30, 53-71.
- Rønnestad, M.H., & Orlinsky, D.E. (2005). Clinical implications: Training, supervision and practice. In D.E. Orlinsky & M.H. Rønnestad (Eds.), *How Psychotherapists Develop* (Chap. 12, p. 181-201). Washington DC: American Psychological Association.